

OECD *Multilingual Summaries*

Education at a Glance 2012

Summary in Czech

Read the full book on: 10.1787/eag-2012-en

Stručný pohled na školství 2012

Přehled v českém jazyce

- Stručný pohled na školství: Ukazatele OECD jsou oficiálním zdrojem přesných a relevantních informací týkajících se celosvětové situace ve školství a vzdělávání. Zahrnují údaje o struktuře, financování a úspěšnosti vzdělávacích systémů nejen ve 34 členských zemích OECD, ale i v řadě dalších států skupiny G20.
- Stručný pohled na školství tvoří 140 grafů, 230 tabulek a 100 000 číselných údajů, které představují klíčové informace o úspěšnosti vzdělávacích institucí, vlivu vzdělání v jednotlivých zemích, finančních a lidských zdrojích investovaných do školství a dále o přístupu ke vzdělání, využívání vzdělávacích možností, rozvoji ve školství, výukovém prostředí a organizaci škol.

Dosavadní vliv celosvětové hospodářské krize a výhled do budoucnosti

V poslední době se celosvětová ekonomika i školství nacházejí ve stavu překotné transformace, která je v podstatě důsledkem spolupůsobení dvou významných faktorů. V první řadě jde o pokračující vzestup takzvané „znalostní ekonomiky“, která lidi přirozeně motivuje k tomu, aby se různými způsoby dále vzdělávali, a která také vede jednotlivé státy k tomu, aby své občany v jejich vzdělávacím úsilí podporovaly. S tím úzce souvisí i druhý důležitý faktor – prudký celosvětový rozvoj vyššího vzdělávání, který v praxi znamená více vzdělávacích příležitostí pro milióny lidí. Tím se dramatickým způsobem zvyšuje celkový počet jedinců, kteří dosáhli vysokého stupně vzdělání.

Stručný pohled na školství 2012 posuzuje tyto skutečnosti v souvislosti s další podstatnou změnou: celosvětovou hospodářskou krizí v letech 2009 a 2010. Z naší analýzy vyplývá, že žádná skupina či země není – bez ohledu na úroveň školství a vzdělávání – vůči důsledkům globálního ekonomického poklesu úplně imunní. Na druhou stranu se však ukázalo, že vyšší úroveň vzdělání představuje na ekonomickém a pracovním trhu jednoznačnou výhodu, a to i v případě, že finanční podmínky jsou obecně spíše nepříznivé.

Ekonomický přínos vzdělání

Zjednodušeně řečeno, vzdělanější lidé si během krize častěji dokázali udržet zaměstnání a vyhnout se tak nezaměstnanosti. Například na počátku ekonomického poklesu v letech 2008 až 2010 vzrostla v zemích OECD již tak vysoká míra nezaměstnanosti u lidí bez vyššího středního vzdělání z celkových 8,8 % na 12,5 %, přičemž u lidí, kteří nějakou formu vyššího středního vzdělání absolvovali, se v průměru jednalo o nárůst z původních 4,9 % na 7,6 %. Naopak u lidí s dokončeným vysokoškolským vzděláním došlo ve stejném období k mnohem menšímu nárůstu nezaměstnanosti – z původních 3,3 % na 4,7 %. V roce 2010 byla ve všech zemích OECD míra nezaměstnanosti u vysokoškolsky vzdělaných mužů zhruba o třetinu nižší než u mužů s vyšším středním vzděláním. U vysokoškolsky vzdělaných žen pak byla míra nezaměstnanosti ve srovnání se ženami s vyšším středním vzděláním přibližně o dvě pětiny nižší (ukazatel A7).

V průběhu hospodářské krize se navíc ještě prohloubily již tak výrazné rozdíly ve výdělcích lidí s vysokoškolským a nižším vzděláním. V roce 2008 vydělával v zemích OECD vysokoškolsky vzdělaný muž v průměru až o 58 % více než muž, který dosáhl maximálně vyššího středního vzdělání. V roce 2010 činil tento rozdíl až 67 %. U žen s vysokoškolským a vyšším středním vzděláním představoval v roce 2008 rozdíl ve výdělcích zhruba 54 %. V roce 2010 činil tento rozdíl už 59 % (ukazatel A8).

Z těchto údajů vyplývá, že přestože měla ekonomická krize nepochybně velmi významný dopad, a to zejména na lidi s nižším vzděláním, následky širších změn v celosvětovém školství a ekonomice jsou patrně ještě rozsáhlejší. V průběhu minulých deseti let byl v zemích OECD zaznamenán nárůst počtu dospělých, kteří dosáhli vyššího (vysokoškolského) vzdělání. Konkrétně se jednalo o nárůst z původních 22 % v roce 2000 na 31 % v roce 2010 (ukazatel A1). Přestože se však počet jedinců s vyšším vzděláním rychle zvyšoval a ekonomické podmínky od roku 2008 poněkud kolísaly, většina lidí s vyšším vzděláním i nadále ekonomicky spíše profitovala. Ukazuje se tedy, že poptávka po vysoce kvalifikovaných zaměstnancích ve „znalostních ekonomikách“ zemí OECD navzdory globální hospodářské krizi neustále roste.

Bude-li ve společnostech i nadále poptávka po lidech s vyšší kvalifikací, je pravděpodobné, že vyšší vzdělání bude představovat skutečnou výhodu nejen v krátkodobém, ale především v dlouhodobém horizontu. Stručný pohled na školství 2012 například odhaduje, že dlouhodobý osobní ekonomický přínos dosaženého terciárního (vysokoškolského) vzdělání činí ve srovnání s vyšším středním vzděláním ve 28 zemích OECD po odečtení souvisejících nákladů u mužů průměrně více než 160 000 dolarů (USD) a u žen téměř 110 000 dolarů (USD) (ukazatel A9).

Veřejné finanční prostředky vynaložené na vyšší vzdělávání se samozřejmě ve formě daní vrací zpět do veřejných fondů. Země OECD vykazují na každého muže, kterého podpořily v získání vyššího vzdělání, čistý zisk ze zvýšených daní z příjmu a dalších úspor v průměrné výši 100 000 dolarů (USD), což je téměř třikrát více, než činila původní veřejná investice do jeho vzdělání. U žen činí návratnost veřejných investic do jejich vzdělání asi dvojnásobek (ukazatel A9). Vzdělání však přináší mnohem více než veřejné a osobní ekonomické zisky. Analýzy ve Stručném

pohledu na školství 2012 ukazují, že lidé, kteří dosáhli vyšší úrovně vzdělání se v průměru dožívají vyššího věku, častěji se účastní voleb a častěji také podporují rovnoprávnost příslušníků etnických menšin (ukazatel A11).

Skutečnost, že investice do vzdělání znamenají značný přínos jak pro jednotlivce, tak pro společnost jako celek, ilustruje také jedno z hlavních zjištění Stručného pohledu na školství 2012: veřejné i soukromé investice do vzdělání v průběhu roku 2009 (tedy v době hospodářské krize) v řadě zemí OECD výrazným způsobem vzrostly. Ve 24 z 31 zemí OECD, které poskytly odpovídající data, se přitom v letech 2008 a 2009 zvýšily výdaje vlád, podniků a jednotlivých studentů a jejich rodin do všech úrovní vzdělání. Tento vývoj byl zaznamenán i přesto, že ve 26 z těchto zemí došlo ve stejné době ke značnému poklesu HDP (ukazatel B2). Kromě toho se náklady vynaložené primárními, sekundárními a post-sekundárními vzdělávacími institucemi na jednoho studenta v zemích OECD v letech 2005 až 2009 průměrně zvýšily o 15 procentních bodů. U institucí v terciárním vzdělávání došlo ve stejném období ke zvýšení průměrných nákladů na studenta o přibližně 9 procentních bodů (ukazatel B1).

Největší část výdajů ve školství (a následně tedy i výdajů na jednoho studenta) tvoří odměny pro učitele. V zemích, které poskytly příslušná data, se v letech 2000 až 2010 náklady na platy učitelů při přepočtu na jednoho studenta zvýšily na úrovni primárního vzdělávání o třetinu. Na nižším sekundárním stupni došlo ve stejném období k průměrnému zvýšení o čtvrtinu. Toto zvýšení nákladů na odměny pro učitele v přepočtu na jednoho studenta bylo v letech 2000 až 2010 v zásadě ovlivněno dvěma faktory: platy učitelů všeobecně a odhadovanou velikostí třídy. Ve zmíněném období (2000–2010) se v zemích, které dodaly odpovídající data v obou těchto letech, platy učitelů zvýšily zhruba o 16 % na úrovni primárního a o 14 % na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání. Odhadovaná velikost třídy se přitom na úrovni primárního vzdělávání snížila o 14 %, na sekundární úrovni pak došlo k průměrnému poklesu o přibližně 7 % (ukazatel B7).

Analýza Stručného pohledu na školství 2012 také prokázala, že učitelé stárnou. V zemích, které poskytly data ke srovnání, se od roku 1998 do roku 2010 podíl učitelů starších 50 let (včetně) na sekundární vzdělávací úrovni průměrně zvýšil z původních 28,8 % na 34,2 % (ukazatel D5). V zemích, kde existuje reálné riziko, že podstatné množství učitelů v blízké době odejde do důchodu, přičemž počet osob školního věku se spíše zvýší nebo nezmění, budou jednotlivé vlády nuceny výrazně podpořit atraktivitu učitelského povolání, rozšířit učitelské vzdělávací programy a také v případě potřeby zajistit alternativní možnosti získání učitelské kvalifikace pro již pracující odborníky, kteří by měli zájem o změnu profese.

Kdo vlastně chodí do škol – nejvýznamnější změny

V období ekonomických problémů musí jednotlivé státy vždy pečlivě zvažovat, jak se svými omezenými prostředky nejlépe naložit. Ve Stručném pohledu na školství 2012 upozorňujeme na řadu oblastí, v nichž jednotlivé státy zaznamenaly výrazný pokrok, a zároveň také poukazujeme na několik problémů, na které se bude potřeba nadále soustředit i v budoucnu. Jak například dokazuje náš ukazatel týkající se vzdělávání a péče v raném dětství (ukazatel C2 – viz níže), jednotlivé země jsou obecně velmi úspěšné v rozšiřování vzdělávacích možností pro nejmladší děti, což je problematika, která v poslední době představuje ve vzdělávací politice jednu z důležitých priorit. Počet dětí zapsaných do vzdělávacích programů pro nejmenší se u tříletých zvýšil z průměrných 64 % v roce 2005 na 69 % v roce 2010, přičemž u čtyřletých dětí došlo ke zvýšení z původních 77 % v roce 2005 na 81 % v roce 2010. Více než tři čtvrtiny čtyřletých dětí v zemích OECD jsou zapsány do vzdělávacích programů a ve většině zemí OECD se začínají děti vzdělávat před dosažením pěti let. Protože se předpokládá, že vzdělávání v raném dětství později vede k lepším školním výsledkům, můžeme tento vývoj považovat za velmi pozitivní – v budoucnu bude totiž rozšiřování znalostí mladých lidí hrát významnější roli než kdy předtím.

V zemích OECD se také nadále daří zvyšovat podíl žen, které studují ve vysokoškolských studijních programech. Počet žen, které se alespoň jednou za život zapíší na univerzitu, se v zemích OECD v průměru zvýšil z původních 60 % v roce 2005 na 69 % v roce 2010. Ve stejném období došlo ke zvýšení podílu mužských studentů ze 48 % na 55 % (ukazatel C3). Ženy v zemích OECD navíc v současné době tvoří 59 % všech univerzitních absolventů s akademickým titulem prvního stupně (ukazatel A3). Tento vývoj je velice povzbudivý, přestože je i nadále třeba ženy podporovat ve studijních oborech jako stavebnictví, strojírenství a programování a také postupně zvyšovat jejich podíl mezi univerzitními absolventy s vyššími akademickými tituly (ukazatel A4).

Zajímavé také je, že se v zemích OECD od roku 2000 zdvojnásobil počet zahraničních vysokoškolských studentů. Nejvíce zahraničních studentů obecně pochází z Číny, Indie a Koreje. Přibližně 77 % studentů ze zahraničí se ke studiu zapíše v některé zemi OECD. Mezinárodní studenti pak představují 10 a více procent z celkového počtu studentů zapsaných v programech terciárního vzdělávání v Austrálii, Rakousku, Lucembursku, na Novém Zélandu, ve

Švýcarsku a ve Velké Británii. Jejich podíl ve vyšších výzkumných programech navíc v Austrálii, Rakousku, Kanadě, Dánsku, Irsku, Lucembursku, na Novém Zélandu, ve Švédsku, Švýcarsku, Velké Británii a Spojených státech činí více než 20 % (ukazatel C4).

Mnohem více pozornosti by si naopak v zemích OECD do budoucna zasloužila problematika poskytování rovných vzdělávacích příležitostí pro všechny studenty bez ohledu na to, z jakých podmínek pocházejí. Ze studie Stručného pohledu na školství 2012 například vyplývá, že čtecí dovednosti studentů pocházejících z rodin přistěhovalců mohou být zvláště nepříznivě ovlivněny v případě, že imigranti navštěvují školy, v nichž převládají žáci z rodin s nízkým vzděláním (ukazatel A5).

Zákonodárci by také měli vzít v úvahu alarmující zvýšení počtu mladých lidí ve věku mezi 15 a 29 lety, kteří nepracují, nestudují ani se jinak nepřipravují na výkon povolání (tzv. skupina NEET). Podíl těchto lidí se v zemích OECD v roce 2010 po několika letech setrvalého poklesu opět zvýšil, a to až na 16 % (ukazatel C5). Velikost skupiny NEET může být samozřejmě ovlivněna celou řadou faktorů, je však vysoce pravděpodobné, že v mnoha zemích OECD souvisí zmíněný nárůst jednoduše se skutečností, že mladí lidé jsou skutečně velmi silně postiženi nepříjemnými následky celosvětové hospodářské krize. Údaje uvedené ve Výhledu zaměstnanosti v zemích OECD pro rok 2012 naznačují, že v řadě zemí OECD dosahuje míra nezaměstnanosti mladých lidí v současné době poněkud znepokojivých hodnot. Jednotlivé státy tedy budou muset přijmout praktická opatření, která osobám z této klíčové věkové skupiny zajistí nejrůznější vzdělávací a školicí programy a také další možnosti neformálního vzdělávání a kvalifikace.

Navíc vzhledem k tomu, že pro dobré uplatnění na pracovním trhu je v současné době vyšší vzdělání téměř nezbytností, by se mnoho zemí OECD mělo pokusit lépe podpořit mladé lidi ze znevýhodněných skupin a zajistit jim snazší přístup k vyšším formám vzdělání. Stručný pohled na školství 2012 ukazuje, že šance mladých lidí na případné vysokoškolské studium velice úzce souvisí s úrovní vzdělání, které dosáhli jejich rodiče. V zemích OECD v podstatě platí, že u mladých lidí pocházejících z méně vzdělaných rodin je pravděpodobnost, že dosáhnou vysokoškolského vzdělání, až o polovinu nižší než podíl těchto rodin v populaci. Pokud však alespoň jeden z rodičů dosáhl vysokoškolského titulu, je pravděpodobnost, že jejich potomek také dosáhne vyššího vzdělání, vzhledem k podílu těchto rodin v populaci téměř dvojnásobná (ukazatel A6).

Na závěr je nutné zdůraznit, že změny globální ekonomiky nezasahují pouze jednotlivce, ale i státy jako celek. Proto by se měly jednotlivé země snažit o nalezení určité rovnováhy tak, aby přiměřenou část investic do vzdělání pokrývaly veřejné prostředky a zbývající náklady hradili samotní studenti a jejich rodiny. Z výše uvedených údajů je zřejmé, že studenti a jejich rodiny v mnoha zemích OECD v poslední době postupně přebírají čím dál větší část z celkových nákladů na vzdělání (ukazatel B3). Tento vývoj je obecně zcela logický, protože jsou to zejména studenti sami, kdo má ze vzdělání největší prospěch. Existuje však riziko, že si někteří lidé nebudou moci vyšší vzdělání z finančních důvodů dovolit – což se už v některých zemích OECD skutečně děje (ukazatel B5). Takové individuální finanční potíže by tedy v širším kontextu mohly v jednotlivých zemích znemožnit nebo výrazně zpomalit plánovaný proces zvyšování vzdělávacích standardů v populaci.

© OECD

Tento přehled není oficiálním překladem OECD. OECD-oversettelse.

Reprodukce tohoto přehledu je povolena, jsou-li uvedena autorská práva OECD a název původní publikace.

Vícejazyčné přehledy jsou překlady výtahů z publikací OECD původně publikovaných v angličtině a francouzštině.

Jsou zdarma k dispozici v internetovém knihkupectví OECD www.oecd.org/bookshop

Další informace vám poskytne Odbor pro legislativu a překlady při OECD, Ředitelství pro veřejné záležitosti a komunikaci rights@oecd.org , fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)

2 rue André-Pascal, 75116

Paris, France

Navštivte naši internetovou stránku www.oecd.org/rights

Read the complete English version on OECD iLibrary!

© OECD (2012), *Education at a Glance 2012*, OECD Publishing.

doi: 10.1787/eag-2012-en